

EUROPOS PARLAMENTAS

2004

2009

Užsienio reikalų komitetas

**NEGALUTINIS
2006/2289(INI)**

18.4.2007

PRANEŠIMO PROJEKTAS

dėl ataskaitos apie Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos pažangą
2006 m.
(2006/2289(INI))

Užsienio reikalų komitetas

Pranešėjas: Erik Meijer

PR_INI

TURINYS

	Psl.
PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS	3
AIŠKINAMOJI DALIS.....	6

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS

dėl ataskaitos apie Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos pažangą 2006 m. (2006/2289(INI))

Europos Parlamentas,

- atsižvelgdamas į 2003 m. birželio 19–20 d. Salonikų Vadovų Tarybos, kurios metu visoms Vakarų Balkanų valstybėms buvo pažadėta, kad jos ilgainiui taps Europos Sąjungos narėmis, pirmininkavimo išvadas,
 - atsižvelgdamas į 2006 m. Komisijos ataskaitą apie Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos pažangą (SEC(2006)1387),
 - atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 45 straipsnį,
 - atsižvelgdamas į Užsienio reikalų komiteto pranešimą (A6-0000/2007),
- A. kadangi tolesnė Europos Sąjungos plėtra nėra savaime suprantamas tikslas, kadangi iš valstybių narių reikalaujama, kad jos griežtai atitiktų Kopenhagos kriterijus ir kadangi kiekviena šalis kandidatė bus vertinama pagal savo nuopelnus,
- B. kadangi nuo to laiko, kai 2005 m. gruodžio 17 d. Buvusiajai Jugoslavijos Respublikai Makedonijai ES suteikė šalies kandidatės statusą, su ja nevyko stojimo derybos,
- C. kadangi iki to laiko, kai Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija taps ES nare, reikės pasiekti vidaus susitarimą visais neišspręstais klausimais siekiant patenkinti įvairių gyventojų grupių poreikį gyventi kartu taikos, demokratijos ir lygiateisiškumo sąlygomis,
1. su pasitenkinimu pažymi, kad po 2001 m. įvykusio vidaus konflikto, glaudžiai bendradarbiaujant su ES, sudarius Ohrid pagrindų sutartį, rastas sprendimas, įgalinantis dviem pagrindinėmis kalbomis kalbančių grupių gyventojus gyventi kartu lygiateisiškumo ir taikos sąlygomis, stiprinant albanų kalbos padėtį valstybės valdymo ir švietimo srityje, reorganizuojant savivaldą ir kvalifikuotos daugumos priemonėmis (*Badinter* modelis), apsaugant etnines mažumas priimant parlamento sprendimus ir kad 2007 m. buvo pasiektas susitarimas dėl įvairių etninių grupių valstybinių švenčių;
 2. nurodo, kad *Badinter* sutartys numatytos kaip priemonė siekti dialogo ir bendro sutarimo valstybėje, kurioje gyvena daugybė etninių mažumų; pažymi, kad 2007 m. pradžioje, reikšdami nepasitenkinimą šiomis sutartimis, daugelis albaniškai kalbančių parlamento narių sustabdė parlamentinę veiklą ir tiki, kad dabartinės konsultacijos įgalins visas partijas, išrinktas į parlamentą, toliau vykdyti savo parlamentines pareigas;
 3. rekomenduoja, kad visos suinteresuotosios šalys pasimokytų iš to, kaip Belgijoje, Ispanijoje, Italijoje ir Šveicarijoje pavyko sukurti valdymo ir švietimo sistemą, tinkamai įvertinančią didelių regionų kalbinius skirtumus; ragina siekti tolesnio susitarimo, kad dvi didžiausios gyventojų grupės ir skirtingos tautinės mažumos (tarp jų čigonai, turkai, valakiečiai, serbai ir bosniai) galėtų kartu gyventi lygiateisiškumo ir darnumo sąlygomis,

ir tikisi, kad valstybės valdyme proporcingai dalyvaus vis daugiau visų gyventojų grupių narių;

4. nurodo, kad Europoje yra ir kitų valstybių, kurių pavadinimai sutampa su kaimyninės šalies teritorijų pavadinimais ir kad kiekviena valstybė turi teisę laisvai pasirinkti pavadinimą; džiaugiasi tuo, kad nacionaliniai ženklai buvo sukurti taip, kad jie neprimintų trijų Šiaurės Graikijos provincijų, kurios taip pat vadinamos Makedonija, ir apgailestauja, kad nacionaliniam oro uostui buvo suteiktas *Aleksandro Didžiojo* pavadinimas;
5. apgailestauja, kad nuo laikino susitarimo 1993 m., kurio metu buvo pradėtas naudoti tarptautinio pripažinimo sulaukęs laikinas pavadinimas „Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija“, su kaimynine Graikija nebuvo pasiektas susitarimas dėl Makedonijos pavadinimo pagal slavų ir graikų tradiciją skirtumų ir dėl šio vardo naudojimo pasekmių dvišaliams ir tarptautiniams santykiams, ir ragina abi šalis šiuo klausimu pradėti derybas ir išspręsti šį klausimą iki 2007 m. pabaigos;
6. apgailestauja, kad numatant būsimą Kosovo statusą nebuvo galima atlikti jokio sienos žymėjimo; pasitiki, kad šiuo požiūriu bus greitai pasiektas susitarimas, ir pritaria tam, kad ūkininkai galėtų ir toliau dirbti savo žemę, kuri yra kitapus sienos;
7. atkreipia dėmesį į tai, kad būtų pageidautina pasiekti ilgalaikį susitarimą, kad būtų galima lengvai pereiti sieną su Kosovu, ypač siekiant plėsti intensyvius dvišalius švietimo, kultūros, užimtumo ir šeimos ryšius;
8. nurodo poreikį apsaugoti Vardar upės, kurios baseinas apima visą šalį ir kuri toliau teka per Graikiją, kaip upę Axiós, vandenį nuo pramonės ir miesto gyvenamųjų rajonų taršos;
9. skubiai reikalauja tobulinti pasienio ežerų: Ohridsko Ezero, Prespansko Ezero ir Dojransko Ezero vandens kokybę ir priežiūrą ir vandens lygį ir siekti veiksmingų susitarimų šiuo klausimu su kaimyninėmis Albanija ir Graikija;
10. atkreipia dėmesį į poreikį išvengti nelegalių atliekų sąvartynų ir jų plėtimosi palei kelius, upių krantus ir miško pakraščius kiek galima toliau sukūrus atskirą sąvartyną ir atliekų surinkimo sistemą;
11. skubiai ragina pradėti taikyti įstatymo numatytą minimalų atlyginimą kaip priemonę kovoti su skurdu ir socialine nelygybe; pabrėžia įvairių profesinių sąjungų susivienijimų poreikį egzistuoti kartu lygiateisiu pagrindu ir nurodo, kad dabartinis reikalavimas profesinėms sąjungoms, kurios turi apimti 33 proc. atitinkamos darbo jėgos, kad jos taptų sutartiniais partneriais, reiškia, kad suinteresuotosios šalys nuolat peržiūri jų narių skaičių.
12. nurodo, kad užsienio investuotojus labiau domina įstatymų pagrįstumas, skaidrumas ir pastangos įveikti korupciją, o ne mokesčių sumažinimas net iki 12 ar 10 proc. – dėl to gali atsirasti didelis lėšų trūkumas vykdant būtinas vyriausybės užduotis socialinės apsaugos, viešųjų paslaugų, aplinkos ir infrastruktūros srityje;
13. mano, kad yra savaime suprantama, jog leidimai veikti užsienio bankams turėtų būti pagrįsti visiems vienodais kriterijais, pvz., dėl teisinių reikalavimų užsienio valiutos

operacijoms, mokesčių ir vartotojų apsaugos srityje, ir atmeta privilegijas tam tikroms įmonėms arba šalims, kuriose jos registravo savo veiklą;

14. atkreipia dėmesį į geležinkelio tinklo išsaugojimo ir tobulinimo, vietos geležinkelio ir tranzito tarp Graikijos ir Serbijos svarbą; džiaugiasi, kad buvo atstatytas geležinkelis į Kosovą, ir apgailestauja, kad vis dar nepavyksta sėkmingai atstatyti tiesioginio geležinkelio į Bulgariją;
15. skubiai ragina išsaugoti nepriklausomą visuomeninį transliuotoją, įsteigtą 2005 m. lapkričio mėn. įstatymu, kuris – skirtingai nuo ankstesnio politinio dalyvavimo – atitinka Europos žiniasklaidos standartus;
16. mano, kad yra nepageidautina, kai valstybės tarnautojai praranda darbą keičiantis vyriausybėms, ir mano, kad valstybės tarnautojai, ypač tie, kurie kėlė kvalifikaciją tam, kad atitiktų ES *acquis*, turi tęsti savo darbą;
17. tikisi, kad vyriausybė išnagrinės aplinkybes, kai 2003 m. Afganistane buvo pagrobtas Vokietijos pilietis Khaledas El-Masri, ir skubiai ragina baigti visus veiksmus, vykdomus ne ES valstybių, kurie gali pažeisti žmogaus teises arba kliudyti karo nusikaltimų tyrimams;
18. nurodo, kad stojimas į NATO yra laisvas bet kurios šalies pasirinkimas ir nebūtinai turi įvykti iki narystės ES;
19. ragina skubiai ir besąlygiškai pripažinti pasus visose ES valstybėse narėse, atsisakant nacionalinių papildomų mokesčių dėl vizų ir geresnių galimybių keliauti studentams, mokslininkams, žurnalistams ir verslo atstovams;
20. atkreipia dėmesį į ankstesnių derybų su Slovėnija ir Kroatija, kurios paveldėjo tos pačios bendrijos įstatymus ir praktinę buvusios Jugoslavijos, patirtį ir laiko Buvusiąją Jugoslavijos Respubliką Makedoniją šalimi, kuri antra po Kroatijos turi daugiausia galimybių savo pasiekimų ir esamų susitarimų su ES pagrindu tapti ES nare;
21. ragina, pasiekus vidaus susitarimą tarp dviejų pagrindinių kalbų grupių atstovų dėl kalbos vartojimo, valstybės valdymo modelio ir teisės procesų, 2005 m. suteikus ES šalies kandidatės statusą, kiek galint greičiau pradėti stojimo derybas.
22. paveda Pirmininkui perduoti šią rezoliuciją Tarybai ir Komisijai, valstybių narių vyriausybėms ir parlamentams ir Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos vyriausybei ir parlamentui.

AIŠKINAMOJI DALIS

1. Bendras šalies apibūdinimas

Greta Europos Sąjungos išorės sienos, į šiaurę nuo valstybės narės Graikijos ir valstybės narės Bulgarijos, yra Vardar upės baseinas. Ši sritis ilgus amžius iki pat 1912 m. priklausė Otomanų imperijai, ir jos pagrindinis miestas Skopjė (turkų k. Üsküb, albanų – Škup) buvo Kosovo provincijos, išsidėsčiusios šiaurėje srityje ir kurios administracinis statusas bus nustatytas ateityje, centras. Pasibaigus Balkanų karui, nuo 1912 iki 1941 m. Vardar upės baseinas buvo Serbijos sudėtyje ir turėjo Vardarska provincijos statusą. Pasibaigus fašistinei okupacijai, kurios metu administraciniais tikslais ji buvo padalyta tarp Albanijos ir Bulgarijos pagal etnines ribas, 1945–1991 m. jai buvo suteikta gana didelė autonomija, kaip daliai respublikai, kuri buvo pavadinta Makedonija. Šis pavadinimas buvo naudojamas dar 19-ame amžiuje – taip buvo vadinama didžiausia gyventojų grupė, tačiau šis pavadinimas taip pat sutampa su trijų besiribojančių šiaurės Graikijos pasienio provincijų pavadinimu. Atgavus nepriklausomybę nuomonės su pietuose esančia kaimynine Graikija dėl konstitucinio „Makedonijos Respublikos“ pavadinimo išsiskyrė.

Priklausydama Jugoslavijai, iki pat 1991 m. nepriklausomybės ji palaikė glaudžius santykius su tuometine Europos bendrija. Iš dalies judėjimas Europoje buvo paprastas, nes nebuvo vizų reikalavimų, esančių šiandien. Kartu su Serbija ir Kroatija ji buvo svarbi tranzito erdvė tarp ES narės Graikijos ir valstybių, kurios vėliau tapo ES narėmis: Austrijos, Vengrijos ir Slovėnijos bei tolimesnių šalių. Kaip šių ilgalaikių glaudžių santykių su dabartine ES pasekmė, vietos viešoji nuomonė, nors ir pasidalijusi dėl kalbos ir pagal politines simpatijas, beveik vieningai pasisako dėl skubaus stojimo į ES.

Tačiau ES ši šalis yra santykinai mažai žinoma, ir netgi dar mažiau žinoma, kad 2004 m. kovo 22 d. pateikus prašymą tapti ES nare, 2005 m. gruodžio 17 d. ji tapo šalimi kandidate. Daug labiau žinomas ginčas dėl vietos kalbos ir nuomonių skirtumas su Graikija dėl valstybės pavadinimo. Stojant į ES šie du klausimai turėtų sulaukti mažiausiai tiek pat dėmesio, kiek ir įprasti administravimo, įstatymų, nusikalstamumo, ekonomikos ir aplinkos klausimai, kuriems buvo skiriama daugiausia dėmesio pagrindiniame Sąjungos plėtros etape 2004 ir 2007 m.

2. Kultūrinė įvairovė

Po graikų ir ilyrų okupacijos prieš daug amžių didžiausią gyventojų dalį sudarė slavai makedoniečiai, kurių kalba gimininga bulgarų ir serbų kalbai ir kurie taip pat naudoja kirilicos rašmenis. Vakaruose ir šiaurės vakaruose, Vardar aukštupyje aplink Gostivaro ir Tetovo miestus, dauguma gyventojų yra albanai, rašantys lotyniškais rašmenimis. Labiausiai paplitusios tautinės mažumos yra romai, turkai, valakiečiai ir kitos slavų tautinės grupės, susijusios su Makedoniečiais: serbai ir bosniai. Todėl šiai teritorijai visuomet buvo būdinga didelė kalbų ir kultūros įvairovė. Ši įvairovė taip pat būdinga partijų ir politiniams santykiams.

Ilgą laiką neturėjus apsisprendimo teisės, labai sustiprėjo Makedonijos gyventojų nacionalizmas. Iš pradžių nacionalizmas buvo nukreiptas prieš Turkijos valdžią, vėliau – prieš

sąjungą su Bulgarija, sudarytą pagal 1878 m. San Stefano taikos sutartį, ir po to prieš ilgą buvimą Serbijos sudėtyje. Naudodama simboliką, pasiskolintą iš Graikijos-Makedonijos istorijos, ji taip pat įsivėlė į konfliktą su Graikija. Be to, ne makedoniečiai, ir ypač didelė albaniškai kalbančių gyventojų grupė, šį nacionalizmą laiko grėsme jų kalbai ir kultūrai. Tai ypač tinka požiūriui, kad turi būti sukurta vienkalmė valstybė, kurioje visi turi vartoti makedoniečių slavų kalbą kaip vienintelę valdymo ir švietimo sistemos kalbą.

3. Kalbos galimybės albanams ir kitiems

Iki 1912 m. visi albanų kalba kalbantys gyventojai, kurie gyveno teritorijose, dabar priklausančiose Albanijai, ir keturiuose skirtinguose buvusios Jugoslavijos regionuose (Makedonijos vakaruose ir šiaurės vakaruose, Serbijos pietvakariuose, didžiojoje Kosovo, kuris nuo 1999 m. daugiau nėra administruojamas Serbijos, dalyje ir Juodkalnijos pietuose) priklausė otomanų (Turkijos) imperijai ir buvo valdomi iš Istanbulo. 1918–1991 m. laikotarpiu šios teritorijos išliko, išskyrus Albaniją, susivienijusios su Jugoslavija. Dėl to susiformavo glaudūs ryšiai tarp dviejų didžiausių albanų kalba kalbančių gyventojų Kosove ir Vardar upės aukštupyje gyvenamų teritorijų. Pastarojoje nesant aukštesniųjų mokslo įstaigų, kuriose būtų dėstoma albanų kalba, 1999–2001 m. moksleiviai vykdavo studijuoti į Kosovą, ir šie ryšiai toliau stiprėjo. 2001 m., po smurto aktų, tapo aišku, kad per dešimtį nepriklausomybės metų iki šiol nepavyko pasiekti gerų santykių tarp makedoniečių ir albanų kalba kalbančių gyventojų.

Remiant ir iš dalies tarpininkaujant Europos Sąjungai, kaip išeitis buvo pasirašyta Ohrid sutartis. Šia sutartimi buvo siekiama ne tik baigti neramumus ir savanoriškai nusiginkluoti, bet ir:

1. reorganizuoti vietos valdžios institucijas, suteikiant daugiau galių vietos vyriausybei,
2. nediskriminuojant ir proporcingai atstovauti mažumoms viešojoje administracijoje ir politikoje,
3. pakeisti parlamento procedūras taip, kad balsuojant opiais klausimais (pvz., dėl mažumų teisių, vietos savivaldos ir dėl kai kurių paskyrimų) būtų reikalinga „dviguba dauguma“ (ši *Badinter dauguma* iš esmės reiškia, kad dauguma turi būti ne tik parlamente, bet ir tarp mažumų atstovų),
4. vienodo kalbų statuso valdymo ir švietimo srityje; bet kokia kalba, kuria kalba mažiausiai 20 proc. gyventojų, yra laikoma oficialia kalba, ir valstybė finansuoja universitetinį švietimą šiomis kalbomis,
5. identiteto įvairovės, leidžiant vietos valdžios institucijoms prie visuomeninių pastatų tvirtinti daugumai gyventojų atstovaujančius simbolius.

Pagrindų sutartis leido padaryti iš viso 15 Konstitucijos pakeitimų ir parengti naują Konstitucijos preambulę. Iki pat 2006 m. vadovaujantis Ohrid pagrindų sutartimi buvo keičiami įstatymai ir siekiama didesnio darnumo. Šiais metais pasibaigus rinkimams ir suformavus vyriausybę, t. y. didžiajai daliai albaniškai kalbančių gyventojų palikus vyriausybę, kilo ginčų dėl *Batiner* daugumos taikymo. BDI (DUI) ir PDP partijoms boikotavus parlamento veiklą, šiuo metu siekiant susitarimo vyksta derybos.

4. Valstybės pavadinimas ir Graikijos požiūris

1991 m. lapkričio 17 d. Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos parlamentas Sобрание patvirtino naują Konstituciją, kurioje Makedonijos Respublika buvo paskelbta

suverenia valstybe. Nors pagal *Badinter* kriterijus buvusios Jugoslavijos respublikos galėtų gauti tarptautinį pripažinimą, kaip nepriklausomos valstybės, naujoji valstybė iki 1993 m. balandžio 8 d. nebuvo priimta į Jungtines Tautas.

Priežastys, kodėl buvo prieštaraujama narystei, yra daugiausia susijusios su Makedonijos pavadinimu, kuris istoriškai žinomas kaip Aleksandro Makedoniečio (356–323 p.m.e.) sukurtos imperijos, kuri per trumpą laiką išsiplėtė iki pat Pakistano, pavadinimas. Tuometinės šalies kalbos ir kultūros pagrindu pietinė kaimynė Graikija antikinę Makedoniją laiko savo istorijos dalimi ir naudoja Makedonijos pavadinimą šalies viduje. Viešoji nuomonė Graikijoje prieštarauja tam, kad kaimyninė valstybė, turinti kitokią kalbą ir kultūrą, naudotų tą patį pavadinimą. Graikija neneigia šalies teisės į nepriklausomybę arba veiksmingo bendradarbiavimo su šiaurės kaimyne poreikio, tačiau, vartojant tokias sąvokas kaip Vardar, Skopjė arba Šiaurė, išreiškiama mintis, kad valstybė, kurios konstitucinis pavadinimas yra Makedonijos Respublika, neapima visos teritorijos, kuri istoriškai laikoma Makedonija.

Pagal laikiną sutartį, Jungtinės Tautos 1993 m. pripažino Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos, kurios angliška santrumpa yra fYRoM, pavadinimą, kuris visuomenei šalies viduje ir užsienyje nėra gerai žinomas. Tačiau Jungtinės Amerikos Valstijos, Rusijos Federacija, Kinijos Liaudies Respublika ir net daugybė ES valstybių narių naudoja konstitucinį Makedonijos Respublikos pavadinimą, nepateikdamos nuorodos į tą administracinę padėtį, kurią numato pavadinimas fYRoM. Istorinės šios rūšies nuorodos yra neįprastos. Europoje be nepriklausomos Liuksemburgo valstybės yra tokį patį pavadinimą turinti, su ja besiribojanti Belgijos provincija, o štai Moldova yra vadinama taip pat kaip ir kaimyninės Rumunijos šiaurės rytų dalis. Azerbaidžanas, geografiniu požiūriu priklausantis Europai, vadinamas taip pat kaip ir dvi su ja besiribojančios Irano provincijos. Visais šiais atvejais toks pakartotinis pavadinimo naudojimas nesudaro jokių sunkumų. Todėl šiuo atveju diskusiją kelia ne tiek pavadinimas, kiek teritorinių pretenzijų baimė.

Šiuo požiūriu telieka apgailestauti, kad tarptautinis oro uostas, esantis į rytus nuo Skopjės, kuris iki 2006 m. gruodžio mėn. buvo žinomas kaip *Skopjės* arba *Petrovecio oro uostas*, buvo pavadintas *Aleksandro Didžiojo (Aleksandr veliki)* vardu. Šis pavadinimas painiojamas su oro uosto *Megas Alexandros*, esančio į rytus nuo šiaurinio Graikijos miesto Kavala ir turinčiu tą pačią reikšmę, pavadinimu. Siekiant stiprinti abipusį pasitikėjimą, svarbu, kad prieš stojant į ES tarp dviejų valstybių būtų sudarytos dvišalės sutartys dėl pavadinimų naudojimo jų tarpusavio santykiuose ir dėl bet kokių nesusipratimų arba susierzinimo dėl simbolių naudojimo ir teritorinių pretenzijų atsisakymo.

5. Kitos aplinkybės

ES Šengeno valstybių vizų režimas ir dar griežtesnės sąlygos dėl įstojimo, kurias taiko Graikija, kelia susierzinimą ir jaunąją kartą nuo europinės aplinkos izoliuoja daug labiau negu kadaise jų tėvus. Kol integracija į ES nesulaukė didesnių pokyčių, didėjo orientavimasis Jungtinių Amerikos Valstijų link. Tarp daugelio kitų dalykų tai sulaukė atgarsio susitarimuose neperduoti Amerikos piliečių Tarptautiniam Baudžiamajam Teismui (TBT) Hagoje ir Vokietijos piliečio Khaled el-Masri perdavimo CŽV tyrėjams Afganistane. Dalyvavimas Stabilizavimo ir Asociacijos sutartyje ir Vidurio Europos laisvosios prekybos susivienijime (angl. CEFTA), kuri yra susijusi su ES, gali padėti atgaivinti ir stiprinti ekonomiką, kuri

patiria sunkumų nuo 1991 m. Teisinis tikrumas šalies viduje šią įtaką padidins daugiau negu dabartinis siekis mažinti mokesčius iki itin mažo 10 proc. lygio.